

Dorpscentrum

Het huis rechts van de kerk, op de hoek van de Cardijnstraat, heeft in zijn gevel nog de ankers A.N. en 1.6.4.9, overblijfsels van het oorspronkelijke gebouw, destijds gekend als de afspanning 'De Zwaan'. De huidige omheiningsmuur tegenover de ingang van de kerk is voorzien van een fraaie rondboogdeur terwijl in de zijgevel heel wat zandstenen hergebruikt werden.

De afspanning De Zwaan deed van 1914 tot 1922 dienst als gemeentehuis. In 1930 werd de afspanning afgebroken en vervangen door het huidige gebouw.

Het huis naast de vroegere 'De Zwaan' dateert van 1758 en is een van de mooiste gebouwen van het dorp. De voor die tijd karakteristieke symmetrische opbouw met zadeldak en dakkapel moest waardigheid uitstralen. Tot in het interbellum liep de belangrijke "Brusselsesteenweg" langs hier, om via een scherpe bocht naar de brug over de Zenne te voeren.

Links van de kerk het Café Rubenshof met aansluitend een identiek burgerhuis, beiden herbouwd bij het begin van de 20ste eeuw in neotraditionele stijl. Het café Rubenshof was tot 1900 een bescheiden laagbouw herberg. In de daaropvolgende jaren werden beide huizen herbouwd tot het huidig ensemble.

Aan de overzijde van de Cardijnstraat was het vroegere klooster, nu omgebouwd tot woningen maar met behoud van de oorspronkelijke gevel.

Even verder, op de hoek van de Cardijnstraat en de Brusselsesteenweg stond de voormalige bakkerij van de familie Janssens, die in het begin van WO I tijdens de gevechten vernield werd. Dit hoekhuis is het eerste gebouw in Vlaanderen, dat wederopgebouwd werd met steun van het "Oeuvre Suisse Belge" in neo-traditionele stijl. De arduinen gevelsteen bij de voordeur getuigt nog aan dit wederopbouwinitiatief. Tijdens het interbellum kwamen hier de belangrijke Brusselsesteenweg en de Grimbergsesteenweg samen, waarna de Brusselsesteenweg langs de St.-Clemenskerk naar Vilvoorde toe kronkelde.

Gemeentehuis (Grimbergsesteenweg)

Het gemeentehuis van Eppegem werd gebouwd in 1864-1865, naar ontwerp van architect Louis Spaak die voorstander was van de eenvoudige neoclassicistische stijl. Bij de bouw werd er tegelijkertijd voorzien in twee klaslokalen die achteraan aansloten op het hoofdgebouw, één voor de jongens en één voor de meisjes. Er was ook een onderkomen voor de hoofdonderwijzer voorzien. Aanvankelijk waren slechts de ruimtes aan de straat aan weerszijden van de centrale gang bedoeld als gemeentehuis: enerzijds was er een lokaal voor de gemeentesecretaris en de veldwachter, anderzijds de raadszaal. Tijdens de Eerste Wereldoorlog in augustus 1914 werd het gebouw in brand gestoken en nadien met licht gewijzigd uitzicht hersteld. De klaslokalen werden geleidelijk uitgebreid naargelang de behoefte maar werden in 1999 afgebroken. In 2001 werd een bouwaanvraag ingediend voor het renoveren en verbouwen van het gemeentehuis tot woning.

Even verder gaan we links de Korte Straat in tot bij de Rekelstraat. De Rekelstraat is de oude Aalsterse baan, die ongeveer de bedding volgt van de oude Romeinse heirbaan die Eppegem dwarste om Aalst en Asse met Elewijt, en verder Leuven en Aarschot te verbinden, over de Eppegemse doorwaadplaats op de Zenne.

De hoeve Piekaerts

Het gebouw aan de rechterzijde van de straat is de hoeve Piekaerts. Het staat vast dat de site reeds bebouwd was in de 18de eeuw zoals op de Ferrariskaart kan worden gezien. Het gebouw in U-vorm werd in de nazomer van 1914 volledig verwoest. In 1918 werd ze heropgebouwd met de financiële steun van het Oeuvre Suisse Belge. Tot begin 1998 was de hoeve in gebruik.

Kasteel Eetveld

Op basis van de kaarten van Villaret(1745) en Ferraris (1777) kunnen we besluiten dat het oorspronkelijke domein (H)eetvelde zich wellicht een honderd meter van het huidige kasteel bevond, vrij dicht bij de huidige Schranshoeve. Wellicht stond op de plaats van het huidige kasteel wel een motte, versteende houten funderingen met een stenen omwalling zijn teruggevonden in de tuin van het kasteel. Op de kaarten na 1800 is wel een gebouw te zien en dit is het kasteel dat in 1825 door gravin de Roye de Wichen werd gebouwd. Bij de krijgsverrichtingen in augustus-september 1914 staken de Duitsers het oude empirekasteel in brand. In de gewelfde kelders ervan hadden een aantal buurtbewoners een schuilplaats gezocht voor de hevige gevechten die in het dorp woedden. De burgers werden naar buiten gedreven en een viertal onder hen werden in het park neergeschoten. De anderen moesten eerst urenlang aan de ingangspoort toekijken hoe om hen heen hun huizen in brand gestoken werden. De mannen werden gevankelijk weggevoerd om uiteindelijk enkele maanden dwangarbeid te moeten verrichten in Soltau. De vrouwen mochten na een hachelijke dag "huiswaarts" keren. Het huidige landhuis werd een paar jaren later wederopgebouwd in de huidige villastijl.

Wederopbouwoningen

Terug in de Rekelstraat vinden we na zo'n tweehonderd meter rechts twee identieke arbeiderswoningen heropgebouwd na vernietiging tijdens de Eerste Wereldoorlog, gedateerd "1916" (gevelsteen nummer 87). Dit werd kadastraal geregistreerd in 1917: "geheele herbouwing", en de aard van de eigendom werd aangepast van "puinen" naar "huis". Nummer 85 onderging hetzelfde lot, en werd in 1927 terug betrokken

Hof te Cobbenbos en Kasteel Impel of De Mot

Het Hof te Cobbenbos is waarschijnlijk initieel gebouwd in de 14de of 15de eeuw. De naam werd gegeven door Henricus Van Cobbenbosch. Ondanks de opeenvolgende eigenaars bleef de hoeve haar naam behouden. De geschiedenis van het pachthof is nauw verbonden met het iets verder gelegen landgoed Impel. Als dependentie van het kasteel stonden de bewoners in dienst van de Heer of Dame van Impel. Op de kaart die Mathieu Bollin einde van de zestiende eeuw tekende over de loop van de Zenne, is deze hoeve reeds prominent aanwezig. In 1774 omschreef landmeter C.-J. Everaert het 'hof te Cobbenbos' als "t pachthof met de watergracht en vijverken, Boomgaert ende een deeltien Bosch, 't Saemen groot 3 dagwanden en 51 roedes. Op de figuratieve kaart wordt de hoeve "t'hoff ter Impele ofte ter Moortel" genoemd; Ter Moortel betekent in het Middelnederlands hofstede in een modderig of moerassig gebied. Het Impelkasteel of de Mot zelf wordt door Everaert "Casteel van de Here Baron Reyneghom" genoemd.

De familie van Eppeghem wordt vermeld als eerste bewoners van het landgoed Impel in 1154. In 1437 kwam het goed in handen van de familie "van Oyenbrugge", wellicht de bekendste familie die het landgoed bewoonde. Zij verbleven er twee eeuwen lang. De bijnaam "Motte" duidt op het eerste bouwwerk dat op het landgoed stond, n.l. een versterkte hoeve op een heuvel, omringd met water, met een ophaalbrug. In 1662 wordt een klein waterslot vermeld. Het huidige gebouw werd heropgebouwd na de eerste wereldoorlog. Het is een rechthoekig gebouw met witte bepleistering. De voorgevel wordt gemarkeerd door de vooruitspringende middengevel met vooraan een breed bordes. Bij de hoofdingang staat een voor onze streken vrij zeldzame moeras cipres. Deze boom, inheems in de Verenigde Staten, groeit normaal in het water, zodat hij om aan zuurstof te komen luchtwortels ontwikkelt. Hij laat ook, in tegenstelling met onze bekende naaldbomen, zijn naalden vallen in de herfst zoals de loofbomen.

Het Hof Rollekoten (Prins Rollikaershoeve) en het kasteel Indevelt (Kattenhuis)

De veldweg die ons naar het Hof Rollekoten of de Prins Rollikaershoeve leidt, was de oorspronkelijke toegangsweg. We bemerken drie gebouwen: het woonhuis met stallen, de brede schuur en het afgelegen bakhuis. Het ganse complex is omwaterd. Het water van de Kesterbeek voedt de gracht. Wanneer de hofstede werd opgericht is gissen maar het gebouw verdween een eerste keer in 1592-1593 tijdens de hevige gevechten tussen de Spanjaarden en de protestantse opstandelingen. De hoeve werd in het begin van de 17de eeuw heropgebouwd met de zandstenen die de plunderaars hadden laten liggen. Bij het begin van de eerste wereldoorlog – in september 1914 – werd de hoeve opnieuw in puin gelegd. In 1924 was de hoeve heropgebouwd evenwel zonder de glans van weleer. De zandstenen plint van het woonhuis is de enige herinnering aan de oorsprong.

Ten zuid-oosten van Rollekoten lag het kasteel Indevelt. Dit hof, in Eppegem beter gekend als het 'kattenhuis' – bevond zich aan de oude weg Eppegem-Grimbergen, bijna op de grensscheiding van beide gemeenten. Het gebouw dat op de kaart van

Mathieu Bollin is afgebeeld einde van de zestiende eeuw, is wellicht de verbouwing van een motte opgetrokken in de 11 of 12de eeuw om het gebied van de Berthouts te verdedigen.

De naam 'kattenhuis' (die als "le chat" voorkomt op de figuratieve kaart van Mathieu Bollin in de 16e eeuw) is van onzekere oorsprong. Naast een mogelijke etymologische verklaring is het niet uitgesloten dat deze naam betrekking heeft op één der vroegste eigenaars, namelijk de familie Micault. De Micaults voerden een schild van azuur met gouden keper en drie katten, plus een vierde kat in de top als helmteken. De kat was voor hen een familie-symbool. De echtgenote van Jan Micault, met name Livyne van Welle had ook de bijnaam 'van Cats'. In de daaropvolgende eeuwen werd het kasteel regelmatig verbouwd: de omwalling verdween en een duiventoren en nieuwe schuren werden opgetrokken. Ook een siertuin werd aangelegd. In het begin van de twintigste eeuw bleven er van het kattenhuis nog alleen de hoeve, de schuren, het poortgebouw en de duiventoren over. De laatste pachter verliet de hofstede omstreeks 1965. In de daaropvolgende jaren waren de gebouwen het mikpunt van steenrovers en de ene muur na de andere verdween. Ook met de afbraak van de unieke duiventoren uit de periode 1607-1627 was reeds een aanvang genomen. In 1974 werd een akkoord bereikt om de duiventoren over te brengen naar het Openluchtmuseum in Bokrijk. De duiventoren is daar ondertussen gedeeltelijk heropgebouwd. Vandaag herinnert alleen nog de naam Kattenhuisstraat en een aanpalende glooiende grote weide aan het vroegere kasteel.

Bij vochtige weersomstandigheden kan het aangegeven natuurpad naar het volgende punt modderig zijn, volg dan desgewenst de Spaniestraat rechts en links de Hogebaan.

Het kasteel Wolfslinde

Het kasteel Wolfslinde ligt midden het terrein gevormd door de straten Rijkenhoek, Hoge Baan, Eikbosweg en Leiweg. In 1545 bevond zich op Wolfslinde een hoeve met herenverblijf "*hof te Vuyst*", dat eigendom was van de familie de Rycke. De straat Rijkenhoek verwijst nog naar hun passage. Het was een leen van de heren van Grimbergen. In 1794 werd een kasteeltje gebouwd, dat vernield werd in 1914. Het huidige landhuis werd in 1925 opgetrokken. De familie Powis de Tenbossche kocht het goed aan in 1852. Het kasteel werd verwoest in 1914. De ruïnes maakten in 1925 plaats voor een prestigieuze nieuwbouw in neoclassicistische stijl. In het trappenhuis herinnert een kleurrijk glasraam aan het 18e eeuwse kasteel. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het domein Wolfslinde door de Organisation Todt gebruikt als parkeer- en stapelplaats.

Het hof van Waenrode of Schranshoeve

Het hof van Waenrode of Schranshoeve werd opgericht door een onbekende grootgrondbezitter die zijn bedrijf in de 13de eeuw onderwierp aan het feodale gezag van de heren van Grimbergen. In het begin van de 15de eeuw was het een pachthoeve in bezit van de Oost-Brabantse familie van Waenrode. Hun naam bleef lang verbonden aan het domein maar het was de familie Schoofs die het hof omvormde tot een landhuis. Van de ringgracht is pas sprake in documenten uit de 16de eeuw, toen de site eigendom was van de familie Schoofs. Het pand bleef in gebruik als buitenverblijf tot de eerste helft van de 17de eeuw. Sinds dat ogenblik werd het een rijke herenhoeve die in pacht gegeven werd en waar in naam van de eigenaars cijnsgelden en landbouwproducten ontvangen werden uit Vilvoorde, Houtem, Peutie, tot Haren toe. In oppervlakte was de Schrans na het Hof van Nedergem het grootste landbouwbedrijf in Eppegem, maar volgens de inhoud van haar schuren moet ze ongetwijfeld het belangrijkste hoevebedrijf uit de omgeving geweest zijn. Vanaf het einde van de 17de eeuw deed de pachtersfamilie Verhaeren haar intrede; zij zouden de hoeve bijna twee eeuwen lang uitbaten.

Gedurende meer dan een eeuw was het lot van de hoeve verbonden aan het domein en het kasteel van Oyenbrugge in Grimbergen. Toen dat laatste gebouw in 1755 afgebroken werd, werd de Schrans heropgebouwd met bouwstenen afkomstig van het kasteel. Na de inval van de Fransen begon de ontmanteling van het hoevedomein. De omvang van de landerijen decimeerde en na de verwoesting in WOI werd het huidige gebouw opgetrokken, waarna niets nog herinnerde aan het rijke landbouwbedrijf uit de 17de eeuw.

De enige bewaarde weergave van dat oude hof is een schimmige foto waarop de ruïnes te zien zijn van het vernielde complex in de Eerste Wereldoorlog. De resten van de muren geven een idee van wat een heel imposante hoeve moet geweest zijn. De allure van weleer is voorgoed voorbij, maar gelukkig bleef een groot deel van de site bewaard. Het groene kader nodigt uit om op een eeuwenoude plaats in alle rust te genieten van de grootste troef van het hof: spijs en drank.

Het hof van Nederghem

Misschien is het verdwenen Kasteel Nedergem, tussen de Nedergemlaan, de Jagers te Voet-laan en de Zenneweg, de oudste kern van Eppegem. De plaats waar deze omwalde hofstede zich bevond, verheft zich 12 m hoog boven de zeespiegel. Daarom deed ze dienst als een ideaal (observatie)punt voor het dorp. Het is niet uitgesloten dat de Franken hier een sterke nederzetting hebben gebouwd. Deze had wellicht een tweeledig doel, nl. gebruikt te kunnen worden als uitvalsbasis tegen benden die Eppegem langs de nabije Zenne zouden binnendringen en als refuge voor de bewoners van het leefgebied. Nedergem was een leen (toebehorende aan de Berthouts) met cijnshof, visrecht op de Zenne en brouwrecht. Uit oude documenten valt niet met zekerheid op te maken of de Van Eppeghems, ridders en barrotsen van de heren van Grimbergen, in de motteburcht van Nederghem hun

eerste verblijfplaats hadden. Mogelijk ook resideerden zij in de vermoedelijke motte die zich in het huidige domein van Impel bevond en ook hun leen was. Opgravingen uit 1988, waarbij grote delen van de motteburcht van Nederghem blootgelegd werden, maar ook de oude benaming voor het Weerdse schof op de Zenne, namelijk “Paridaens Aercke” of “Pardaens Werck”, wijzen op een permanent verblijf op Nederghem. De oudst gekende “van Eppegems” waren Paridaen I, II en III van Eppegem die leenplichtig waren aan de Grimbergse Berthouts.

Het kasteel wordt voor het eerst vermeld in een huurcontract (uitgaande van Jan en Margaretha van Ophem) uit 1489. In 1528 behoorde Nedergem toe aan Jean Olivier, die het kasteel in het genoemde jaar verkocht aan Wilhem Pensaert (of Pinsaert), auditeur en eerste secretaris aan het hof van Karel V. In 1605 verkocht Karel, zoon van Wilhem Pinsaert, Nedergem aan Pieter Micault, Heer van Indevelde. Nedergem werd vanaf 1606 bewoond door Antoine Rovelasca, opperkeldermeester van de aartsbisschop Johannes van Wachtendonck. In de 19e eeuw bestond het Hof te Nedergem uit een halfgesloten hoeve met tuinen, een paardenstal, een bergplaats, een huisje en een vijver. In een later stadium werd het kasteel beschreven als een luthuis, waaraan er een brouwerij verbonden was. Wat er daarvan nog restte in de 20e eeuw, werd in 1914 vernield. Met materialen die uit de ruïnes werden gerecupereerd, werd Nedergem na de Eerste Wereldoorlog in de nabije omgeving heropgebouwd als een hofstede (Nedergemlaan nr. 60).

De pastorie en de Sint-Clemenskerk

De oude pastorie werd in 1609 opgetrokken in zandsteen en nadien herhaaldelijk verbouwd. Het uitzicht van de pastorie is 19de-eeuws maar de kern dateert nog uit de 17de eeuw. Rechts in de omheiningsmuur bevindt zich een zandstenen rondboogdeurtje uit de 17de eeuw van de plaatselijke voormalige brouwerij “het Zonneke”.

De parochie is gegroeid uit een gemeenschap die zich op deze plaats vestigde tijdens de Frankische periode (5de tot 9de eeuw) op het kruispunt van de belangrijke Aalstersebaan (Romeinse heirbaan) en de Brusselbaan. De oudste vermeldingen van een zelfstandige parochie komen voor in de 13 eeuw. In 1592 werd de kerk in brand gestoken door milters en werd het grondgebied ingedeeld bij de Sint-Pietersparochie van Zemst. Dit was echter maar tijdelijk tot de kerk herbouwd werd. Zoals ze er nu staat, werd de kerk gebouwd in 1910 in Gotische stijl. Tijdens Wereldoorlog I liep de kerk schade op. Na de oorlog werd ze hersteld volgens de plannen van 1910. Opvallend is dat een deel van de Romaanse toren in zandsteen bewaard bleef. De funderingen zijn van de 15de eeuw maar in de 17de eeuw werd de toren verhoogd. Een zeldzaamheid is dat het kerkhof zich nog steeds rond en vooral achter de kerk bevindt. Sinds 1983 is er een nieuwe begraafplaats langs de Zenneweg in gebruik.